

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Анотація. Досліджено методичні аспекти аналізу дебіторської заборгованості, її вплив на фінансову стійкість підприємства. Визначено основні етапи управління дебіторською заборгованістю, а також напрями формування політики управління нею з метою підвищення фінансової стійкості підприємства.

Аннотация. Исследованы методические аспекты анализа дебиторской задолженности, ее влияние на финансовую устойчивость предприятия. Определены основные этапы управления дебиторской задолженностью, а также направления формирования политики управления ею с целью повышения финансовой устойчивости предприятия.

Annotation. The methodological aspects of the receivables analysis and its impact on the financial stability of an enterprise are investigated. The main stages of the management of accounts receivable and the direction of forming the policy of accounts receivable management are defined in order to improve the financial stability of a company.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, фінансова стійкість підприємства, ліквідність, платоспроможність, дебітори, оборотний капітал, політика управління дебіторською заборгованістю, оборотність дебіторської заборгованості, безнадійний борг, кредитна політика.

У процесі діяльності підприємство не завжди здійснює розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг. У зв'язку з цим у нього виникає дебіторська заборгованість. Аналіз і управління дебіторською заборгованістю має дуже велике значення для підприємств, що функціонують в умовах ринку. Уміле та ефективно управління цією частиною поточних активів є невід'ємною умовою підтримки необхідного рівня ліквідності і платоспроможності. Управління дебіторською заборгованістю необхідно як при формуванні іміджу надійного позичальника, так і з погляду забезпечення ефективної поточної діяльності підприємства.

Дослідженням проблеми управління дебіторською заборгованістю займалися багато вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків: Бутинець Ф. Ф., Голов С. Ф., Лень В. С., Білик М. Д., Власов І. О., Головченко Т. П., Бланк І. О., Новікова Н. М., Ковальчук Т. М., Чумаченко М. Г., Шеремет А. Д. та ін. При цьому проблема формування моделі управління дебіторською заборгованістю вимагає подальшого вивчення та вдосконалення відповідно до сучасного розвитку ринкових відносин.

Мета дослідження – дослідження методики аналізу дебіторської заборгованості та процесу управління нею на підприємстві, визначення напрямів формування політики управління дебіторською заборгованістю з метою підвищення фінансової стійкості підприємства.

Дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [1]. Це складова оборотного капіталу, яка передбачає певні вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг. Дебіторська заборгованість є невід'ємною складовою збутової діяльності будь-якого підприємства. Велика її частка в загальній структурі активів знижує ліквідність і фінансову стійкість підприємства та підвищує ризик фінансових збитків.

Аналіз показників, які характеризують стан дебіторської заборгованості за певний період, дає змогу визначити основні завдання політики управління дебіторською заборгованістю. До таких показників належать: оборотність дебіторської заборгованості; період погашення дебіторської заборгованості; середній період інкасації дебіторської заборгованості; коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості; частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі поточних активів; відношення середньої величини дебіторської заборгованості до виручки від реалізації; ефект, отриманий від інвестування коштів у дебіторську заборгованість; якість дебіторської заборгованості.

Проведення аналізу дебіторської заборгованості дає змогу визначити: склад і структуру такої заборгованості та її зміни в динаміці за період, що аналізується; встановити реальність погашення дебіторської заборгованості; визначити показники якості, ліквідності та обіговості дебіторської заборгованості; визначити вплив дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємства; розробити заходи щодо оптимізації величини і частки дебіторської заборгованості в обігових активах підприємства [2].

Для ефективного використання оборотних активів необхідно застосовувати інструменти аналізу дебіторської заборгованості та їх допомогою розробляти внутрішні стандарти підприємства, які визначають умови, правила та обмеження щодо термінів та обсягів дебіторської заборгованості. При цьому можна визначити комплекс завдань та послідовність їх проведення таким чином:

- 1 етап – збір та обробка інформації, що відображає кредитну історію дебітора;
- 2 етап – аналіз фінансового стану партнерів;
- 3 етап – проведення розрахунку кредитного ліміту, визначення базових кредитних умов і форм погашення заборгованості для кожного дебітора;

4 етап – здійснення контролю відповідності термінів надання товарного кредиту, а також дотримання ліміту в кожному конкретному випадку реалізації;

5 етап – здійснення моніторингу платежів контрагентів;

6 етап – проведення аналізу та контролю довгострокових зобов'язань дебіторів;

7 етап – проведення процедур з повернення дебіторської заборгованості, за якою минув строк сплати;

8 етап – аналіз безнадійної заборгованості та прийняття управлінських рішень щодо компенсації цих збитків із фонду компенсації безнадійних боргів [3].

Ефективне управління дебіторською заборгованістю повинно ґрунтуватися на внутрішній кредитній політиці підприємства. Кредитну політику слід розглядати як стандартний набір процедур для того, щоб прийняти рішення з питань отримання кредиту, зокрема, на яких умовах, забезпечення дотримання умов кредиту та визначення умов надання знижки [4].

Якщо підприємство вимагає швидкої оплати за відвантажену продукцію, то зменшуються витрати на обслуговування дебіторської заборгованості, а також ризик виникнення безнадійної дебіторської заборгованості, одночасно збільшується дохідність і прибутковість підприємства. Однак реалізація підприємством такої агресивної політики щодо дебіторів у майбутньому призведе до зменшення покупців і, відповідно, дохідності та прибутковості.

І навпаки, надання економічно необґрунтованих знижок, чітко невизначені терміни кредитування у короткотерміновому періоді приведуть до збільшення обсягів продажів і доходу. Проте у довготерміновому періоді така кредитна політика зумовить зростання безнадійної дебіторської заборгованості, збільшення витрат на повернення коштів, зменшення дохідності і прибутковості [3].

Підприємство повинно розробити виважену кредитну політику щодо своїх покупців. На формування кредитної політики підприємства впливають такі фактори: купівельна спроможність споживачів продукції, яка залежить від загальної економічної ситуації; кредитоспроможність дебітора; стабільність фінансового ринку; здатність підприємства нарощувати обсяги виробництва продукції за умови реалізації у кредит.

Визначена підприємством процедура стягнення дебіторської заборгованості передбачає: телефонний дзвінок у бухгалтерію покупця з метою нагадати про суму заборгованості та період її прострочення, а також поцікавитися причиною затримки платежу та дізнатися про можливий строк оплати рахунка; направлення боржнику акта звірки разом із листом, який містить прохання погасити наявну заборгованість; направлення боржнику листа, завізованого юристом підприємства про наміри звернутися до суду з метою стягнення боргу; звернення до суду (при значних сумах заборгованості).

Склад дебіторської заборгованості впливає на фінансовий стан підприємства. Значне збільшення дебіторської заборгованості та її частки в оборотних активах може свідчити або про неефективну кредитну політику підприємства до покупців, або про збільшення обсягів реалізації, або про неплатоспроможність частини покупців. Зменшення заборгованості за рахунок скорочення періоду її погашення, а не за рахунок зменшення обсягів реалізації позитивно характеризує управління дебіторською заборгованістю.

Аналіз показників, які характеризують стан дебіторської заборгованості за попередній період, дає змогу визначити основні завдання політики управління дебіторською заборгованістю.

Розробка ефективних засобів покращення політики управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

Наук. керівн. Мозгова Л. О.

Література: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", затверджене наказом Міністерством фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>. 2. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / М. Д. Білик. – К. : Вид. КНЕУ, 2005. – 592 с. 3. Рибалко О. М. Деякі аспекти управління дебіторською заборгованістю / О. М. Рибалко // Економічні науки. – 2010. – № 9/8 – С. 164–167. 4. Хома І. Б. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / Хома І. Б. – Львів : Вид. НУ "Львівська політехніка", 2009. – 344 с. 5. Бланк І. А. Финансовый менеджмент : учебн. курс. / И. А. Бланк. – Изд. 2-е., [перераб. и доп.]. – К. : Изд. "Эльга", Ника-Центр, 2004. – 656 с. 6. Карчова Н. В. Аналіз дебіторської заборгованості як інструмент підвищення ефективності аудиту / Н. В. Карчова // Управління розвитком. – 2011. – № 9(99). – С. 52–53. 7. Лищенко О. Г. Аналіз дебіторської заборгованості у системі управління підприємством / О. Г. Лищенко // Економічні науки. – 2011. – № 9. – С. 25–28. 8. Лищенко О. Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством / О. Г. Лищенко, Г. М. Бескоста // Держава та регіони. – Серія. Економіка та підприємництво. – 2009 – № 1 – С. 114–117.